

Analyse van de fundamentele redenering in de belijdenissen.

Een cruciale denkfout!

We kijken eerst naar de Heidelbergse Catechismus (ingedeeld is in 52 zondagen met totaal 129 vragen en antwoorden). Zondag 1 geeft een inleiding en verdeelt de geloofsleer in drie delen: I. Ellende (Zd.2-4), II. Verlossing (5-31), III. Dankbaarheid (32-52).

Zondag 2 en 3.

Hier wordt beredeneerd dat wij 'zonder Jezus en zijn Geest' bedorven mensen zijn. Op de samenvattende vraag 8 'Zijn wij zo verdorven, dat wij geheel onbekwaam zijn tot iets goeds en geneigd tot alle kwaad?' luidt het antwoord: 'Ja, behalve wanneer wij door de Geest van God wedergeboren worden'

We hebben een gebrek, volgens vr+a 3-5: te weinig liefde! Dát is de nood van alle mensen sinds de zondeval (vr+a 6,7). We zijn zondig, bedorven. Antw 8 zegt daarom: **Opnieuw geboren worden ('wedergeboorte') is de enige weg, waardoor we weer liefdevol kunnen worden.**

Bij 'wedergeboorte' gaat het om verandering, een 'innerlijke verandering, doordat Gods Geest in ons komt' (Johannes 3).

In Zd 2 en 3 is 'onze ellende' helder gemaakt en de weg tot verlossing aangewezen.

NB: In Zondag 2 en 3 wordt niet gesproken over schuld! Dát is ons probleem niet!

Een logische vervolgvraag zou nu zijn: Is die wedergeboorte mogelijk en hoe komen we daar dan aan? Maar zondag 4 stelt deze vraag niet maar trekt de aandacht naar iets anders.

Zondag 4 (vr+a 9).

Er wordt gevraagd: Hoe kan God van bedorven mensen volmaaktheid vragen? Hij eist in zijn wet liefde van ons, mensen, terwijl wij die liefde dus niet in ons hebben? Is dit niet raar? Stelt Hij dan onmogelijke eisen? Is dat niet oneerlijk? Een goede vraag na Zondag 2+3.

Vraag 9: Doet God de mens dan geen onrecht, dat Hij in zijn wet van hem eist wat hij niet doen kan?

Antwoord: Nee, want God heeft de mens zo geschapen dat hij dit kon doen. Maar de mens heeft zichzelf en al zijn nakomelingen, op het ingeven van de duivel en door moedwillige ongehoorzaamheid, van deze gaven beroofd. ('de mens' is door mij 3x vet gedrukt en onderstreept, TdR)

Het antwoord lijkt 'logisch', maar dat is niet zo. Want:

- Wie wordt met 'de mens' bedoeld in de vraag?
- Wie wordt bedoeld met 'de mens' in het antwoord?

In de vraag heeft 'de mens' de betekenis: 'alle mensen'. "Doet God de mensen na de zondeval (ons) geen onrecht, als Hij in zijn wet van hen (ons) eist wat hij (we) niet kunnen?". Het is in feite een persoonlijke vraag van jou en mij: doet God ons (jou en mij) geen onrecht als Hij van ons eist wat wij niet kunnen? (In Zd 2+3 ging het ook over 'ons').

In het antwoord wordt met 'de mens' echter Adam bedoeld, want hij was door God goed geschapen en toen met Eva in zonde gevallen?! De betekenis van 'de mens' is hier anders! Dit is verwarrend. Het gegeven antwoord zou goed zijn en klopt als de vraag over Adam en Eva ging. Maar nu wij vandaag deze vraag stellen klopt het antwoord niet. Wij kunnen er toch niets aan doen dat onze voorouders eeuwen geleden in zonde vielen en dat wij daardoor een bedorven natuur hebben, zoals antw 7 stelde?! Dan lijkt het toch onrecht als God die hoge eis blijft stellen aan ons?! Vraag 9 is een eerlijke vraag: is het niet onbillijk van

God dat Hij van ons vraagt wat wij niet kunnen? Wij hebben onszelf toch niet onbekwaam gemaakt?! Wij kunnen er toch niets aan doen dat wij zo zijn?! Adam en Eva hebben ons van die gaven beroofd, zegt antw 9 zelf.

Een scherpe en ook eerlijke vraag.

Het antwoord zegt: Adam zondigde 'moedwillig' en dus ... doet God ons geen onrecht.

Maar (ter vergelijking): als ik verlamd ben geboren door de daad van Adam en 'geestelijk' niet meer kán lopen, is het dan redelijk dat God van mij eist dat ik 'geestelijk' loop? Daar klopt iets niet! Zelfs als iemand door eigen schuld niet meer kán lopen, is het onredelijk om te blijven eisen dat hij móet lopen!

Z. Ursinus en veel anderen geven op dit probleem als volgt antwoord: **Wij (= alle mensen!)** waren er in het paradijs bij, want wij zaten allemaal 'in de lendenen van Adam'. **Wij** waren het dus die daar toen zondigden. God had **ons allemaal** goed geschapen, maar **wij kozen** in het paradijs **met z'n allen** bewust / moedwillig tegen God. Dat deden wij lang vóórdat wij geboren werden! Wij zijn dus al *schuldig* 'geboren', omdat wij al eeuwen geleden *moedwillig ongehoorzaam* zijn geweest! *Zo is onze zondige aard dus **onze eigen schuld en een gevolg van onze eigen zonde!***

De vraag is (met alle respect): wie 'snapt' dit?

Dit kan alleen op papier - maar in de werkelijkheid is dit levensvreemd.

De woorden uit Hebrreeën 7:9,10, 'dat Levi in de lendenen van Abraham was', steunen deze redenering niet. Ze zeggen niet dat Levi verantwoordelijk was voor wat opa Abraham gedaan had, maar zijn slechts bedoeld om aan te geven dat er een 'hoger' priesterschap is dan het Levitische.

Nog een vergelijking: Toen mijn vrouw en ik in de provincie Groningen gingen wonen, waren wij er verantwoordelijk voor dat onze dochters 'Groningers van geboorte' werden. Niemand zal beweren dat onze kinderen daarvoor zelf verantwoordelijk zijn omdat zij 'in onze lendenen' waren toen wij voor Groningen kozen.

Een ingrijpende vergelijking: Een aan drugs verslaafde vrouw krijgt een baby die direct aan dezelfde drugs verslaafd is. Wie kan en durft dan zeggen: 'die verslaving is de keus (schuld) van dat kindje zelf'?

De Bijbel dwingt ons nergens zo te redeneren. Integendeel: **De Bijbel noemt het zelfs onrecht als kinderen verantwoordelijk gesteld worden voor iets wat ouders deden. God zegt dat Hij dit nooit zal doen (zie bv Ezechiël 18 en 33). Deze bewering t.a.v. de zondeval is dus zelfs onbibbels!**

De [Dordtse Leerregels III/IV, 1,2](#) geven een andere verklaring: Adam en Eva konden na de zondeval geen geest van liefde voortplanten, omdat ze die zelf niet meer hadden. Ze konden slechts een geest van wantrouwen t.o. God doorgeven. Dit is wat realistischer. Zo blijft de oorzaak en schuld voor de zondeval helemaal bij Adam en Eva. Maar ook deze erfzondeleer is niet bevredigend, want de vraag blijft of het dan wel billijk of redelijk is dat God blijft eisen wat mensen niet kunnen.

NB. (er even tussendoor):

Nog een andere vraag is te stellen bij de Gereformeerde leer: Kunnen mensen sinds de zondeval niet (meer) gehoorzaam doen wat God vraagt? Leert de Bijbel dat? God stelt toch altijd, als Hij iets vraagt, ook de kracht beschikbaar om te kunnen doen wat Hij vraagt?! Dat is wat de Bijbel leert! Dáárom is het 'normaal' dat God mensen verwijten maakt als zij niet doen wat Hij hen opdraagt.

Lees wat God duidelijk tegen Kaïn zegt (na de zondeval) in Genesis 4:7. **God zegt duidelijk dat Kaïn het goede wél kan!** Zo worden in de Bijbel mensen steeds aangesproken!

De verantwoordelijkheid voor ieders daden ligt bij ieder mens persoonlijk. Ieder mens moet en kan in eigen situaties kiezen. **Zowel vóór als ná de zondeval geldt: als God iets van mensen vraagt, dan is dat ook haalbaar voor hen. God vraagt nooit onmogelijke dingen, maar biedt altijd met zijn opdrachten of geboden de nodige hulp en (geest)kracht aan.** Daarom had ook Kaïn over de zonde kunnen heersen als hij dat gewild had. Ook verklaart de Bijbel andersom van mensen, dat zij werkelijk rechtvaardig leefden en wandelden met God (bv Gen 6:9; Job 1:8; Luk 1:6). Het kón en kán dus wel,

ook al doen de meeste mensen het vaak niet! **God maakt die laatsten steeds terecht verwijten omdat ze het wel hadden kunnen doen.**

Daarom stellen we op grond van de Bijbel de vraag: Is de gereformeerde leer van de erfzonde (de onmacht van de mens) wel bijbels? Aan deze vraag besteden we nu hier verder geen aandacht, omdat het nu gaat om een andere denkfout in de Catechismus. We gaan in dit artikel dus 'mee' in de gedachte van de erfzonde (onmacht van de mens om goed te doen) om zo die redeneerfout op het spoor te komen.

Vr+a 9 stelt dat God zijn eis aan mensen blijft stellen, hoewel ze er niet aan kunnen voldoen.

Dan volgt Zondag 4

Vraag 10: Wil God zo'n ongehoorzaamheid en afval ongestraft laten?

Antwoord: Volstrekt niet, maar God vertoont zich verschrikkelijk, zowel over de zonde die ons aangeboren is als over de zonden die wij doen. Hij wil die dan ook door een rechtvaardig oordeel in tijd en eeuwigheid straffen, want Hij heeft gezegd: Vervloekt is een ieder die zich niet houdt aan alles, wat geschreven is in het boek der wet, om dat te doen. Galaten 3: 10

Hier verschuift de aandacht van 'de zondige natuur' (waarover het ging in Zd 2+3) naar 'schuld en straf'. De zondige natuur wordt als 'aangeboren zonde' in het antwoord genoemd naast 'de zonden die we doen', maar de Catechismus stelt nu, dat we daardoor schuldig zijn en straf verdienen.

Het probleem ('de ellende', waardoor we niet bij God en de hemel passen), was in Zondag 2 en 3 duidelijk 'onze zondige aard', maar nu gaat het over God die zich vertoont en de zonde wil straffen!

De Catechismus vestigt de aandacht daarna nog nadrukkelijker op schuld en straf.

Vraag 11: Maar God is toch ook barmhartig?

Antwoord: God is wel barmhartig, maar Hij is ook rechtvaardig. Daarom eist zijn gerechtigheid dat de zonde die tegen de allerhoogste majesteit van God begaan is, ook met de zwaarste, dat is met de eeuwige straf aan lichaam en ziel gestraft wordt.

De ellende, aangewezen in vr+a 8, is nu helemaal vervangen. **Het ellende-probleem is nu: wij zijn schuldig en verdienen Gods straf - Gods toorn rust op ons allen.** In het vervolg blijft de Catechismus hierop gericht. Gods toorn verdwijnt niet door wedergeboorte, maar door strafdragen. Dit is duidelijk wat anders dan antwoord 8 stelde (verzoening via wedergeboorte!). Het eerste en belangrijkste van onze nood/ellende is in Zondag 4 niet meer onze zondige aard, maar de straf. Deze verschuiving gebeurt onopvallend maar is ingrijpend.

Deze onzorgvuldige redeneerwijze (of redeneerfout) heeft grote consequenties, want het vervolg van de Catechismus spreekt nu hoofdzakelijk over straf. De wissel van 'het zondige-aard-spoor' is in Zondag 4 volledig omgezet naar 'het schuld-en-straf-spoor'. De wedergeboorte komt in het vervolg mondjesmaat aan de orde en zeker niet meer als DE WEG van verlossing, zoals antw 8 toch heel duidelijk aangaf.

Zondagen 5 - 52.

Zondag 4 zet ons op het spoor te gaan denken dat de straf voor de zonden gedragen moet worden. De volgende Zondagen gaan daar heel consequent op door: strafdragen en schuld betaling zijn bij God altijd vereist voor onze verlossing. Zelfs als zondaren zich bekeren. Maar leert de Bijbel dit werkelijk???

In de Bijbel eist God alleen straf als mensen onboetvaardig blijven en onbekeerlijk vasthouden aan zonden! Als mensen zich bekeren is er altijd vreugde in de hemel en doet God zijn toorn graag weg! God wil dan alle schuld graag vergeven/kwijtschelden. Zie bv Psalm 32 en Ezechiël 18. Je leest dit ook bij alle profeten en bij Johannes de Doper en Jezus (bv Lukas 15, zelfs tot 3x toe)! Maar de Catechismus leert wat anders:

Zondag 5 vr 12 vraagt: *Hoe kunnen we aan de straf ontkomen?*

Het antwoord op vraag 12 zegt niet (wat je zou verwachten na antwoord 8): *“alleen door bekering en wedergeboorte, want dan worden ook alle schulden ‘om niet’ kwijtgescholden / vergeven”*. Nee, de Catechismus onderstreept dat de STRAF gedragen MOET worden. De schulden MOETEN betaald worden. Antwoord 12 zegthet zo:

God wil dat aan zijn gerechtigheid wordt voldaan. Daarom moeten wij òf zelf òf door een ander volkomen betalen’.

Zo is God, zegt men hier. Heel Zondag 5 en 6 redeneren consequent verder op basis van de gemaakte denkfout in Zondag 4. Hét probleem is de schuld/de straf die we verdienen. En die MOET betaald/gedragen worden (door Jezus)!!!

Gevolgen in de verdere leer.

In antwoord 18 wordt een Bijbelwoord geciteerd, waaruit blijkt dat genade veel meer is dan vergeving (bevrijding van schuld en straf), maar dat wordt niet meer gezien. In de Catechismus is vergeving (via betaling van schuld) DE hoofdzaak van het evangelie!

Antwoord 21b noemt vergeving als eerste wanneer het ware geloof beschreven wordt.

Daarnaast worden wel ‘eeuwige gerechtigheid en eeuwig heil’ genoemd, maar dat lijkt 'slechts' toegerekend of toekomstig te zijn. Alles wordt geschonken door de verdiensten van Christus. **Daardoor krijgt 'het ware geloof' hier feitelijk de magere omschrijving van 'in vertrouwen be-amen'**. Dit is onjuist, want in de Bijbel is geloof veel meer *'leven in vertrouwen op Gods hulp en DAARDOOR in gehoorzaamheid (dankzij de Geest in ons)'*.

Veel antwoorden in het vervolg spreken wel wat ruimer over de genade-weldaden die we via Christus ontvangen, maar **de hoofdzaak en het fundament blijft in de Catechismus de vergeving dankzij de bevrijding van schuld/straf doordat Jezus die (plaatsvervangend) gedragen heeft**. Daardoor heeft onze verlossing in feite op Golgotha al (objectief) plaatsgevonden – dáár werd de straf immers gedragen en de schuld betaald. Ook de antwoorden 34,37,39,40 lees je nu met die 'inkleuring'. En iedere keer als het begrip 'bloed van Christus' valt, denkt de Catechismuslezer aan 'het plaatsvervangende dragen van schuld en straf door Hem'. Maar dit beperkt en verschaalt **de bijbelse boodschap van het bloed en het kruis!**

Pinksteren.

Het is nu begrijpelijk dat de Catechismus (opvallend!) weinig aandacht aan Pinksteren geeft.

Pinksteren is niet echt belangrijk als de schuldbetaling de hoofdzaak van onze verlossing is.

In antwoord 43 en later (ook bij doop en Avondmaal) wordt wel gesproken over het vernieuwende werk van de Geest – maar het is duidelijk secundair in Catechismus: het niet echt noodzakelijk voor onze verzoening met God!

Als gevolg van de denkfouten in Zondag 4 en 5 wordt **'onze rechtvaardiging'** (Zondag 23,24) de (objectieve) 'toerekening van wat Jezus allemaal gedaan heeft', zonder enige verandering bij of in de zondaar. Die verandering komt dan vanzelf wel (zo denkt men, volgens antwoord 64). **MAAR ... volgens de Bijbel is het juist andersom:**

Pas bij verandering van houding (bekering) is er sprake van vergeving van zonden!

In [Zondag 31](#) blijkt heel helder hoe het evangelie omgekeerd is. Daar wordt gezegd, dat **de verkondiging** hoofdzakelijk draait om de vergeving van zonden (antwoord 84). *‘Die vergeving gelovig aannemen’* bepaalt of de deur voor het koninkrijk open gaat of niet. Maar is dit wat de Bijbel leert? Lees wat Jezus onderwijst: je bent van Hem als je doet wat Hij zegt (bv in Mat 7:21,24v; 12:50; 16:24v; Luk 14:25v).

Antwoord 85 heeft het daarna wel over toezien op leer en leven, maar corrigeert het accent van antwoord 84 over de verkondiging niet echt!

Wie Zondag 31 vergelijkt met de prediking van Jezus (bv in de Bergrede) moet constateren, **dat de verkondiging van het Koninkrijk in de Catechismus niet hetzelfde is als de verkondiging van Jezus!** (Zie bv de teksten hierboven genoemd).

Spreekt de Catechismus niet over **de vernieuwing van ons leven**? Jawel, maar dat is **altijd secundair**. De vergeving blijft in de Catechismus voorop staan ([v/a 86, 115](#)).

Als de volgorde in de [antwoorden 114 en 115](#) omgedraaid zou worden, zou dat niet alleen positiever klinken maar is het ook bijbels! Nu klinkt het **mat en wat hopeloos**, terwijl het toch over het nieuwe leven gaat! Het NT is daar veel verwachtingsvoller en jubelender over: ‘zie het oude is voorbij’!

Het is helder dat de redeneerfout in Zondag 4 grote en funeste gevolgen heeft op de verdere geloofsleer.

In de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de Dordtse Leerregels zit dezelfde denkfout.

Toen de belijdenissen opgesteld werden was de hierboven gevolgde redenering (inclusief de denkfout) kennelijk gangbaar en vanzelfsprekend. In de [NGB artikel 14 en 15](#) wordt gesproken over het feit dat de mens zondig geworden is (14: zijn verdorvenheid; 15: erfzonde). Dan vallen woorden als ‘de gemeenschap met God is verbroken’; de mens is ‘goddeloos, verkeerd, ontaard, slaaf van de zonde’ geworden; de natuur is ‘verdorven, een wortel van allerlei zonden, een giftige bron’.

NB: Het is de vraag of dit allemaal wel bijbels is (zie boven), maar daar gaan we nu aan voorbij.

Maar dan gaat het in [artikel 20](#) plotseling en ineens over schuld betalen en straf dragen door Jezus. De volgende artikelen gaan helemaal op dat spoor verder. Gods toorn is door de voldoening van Christus gestild ([21](#)). Dat wordt dan de ‘rechtvaardiging’ genoemd: de verdiensten van Jezus, die Hij voor ons in de plaats deed, worden ons door het geloof toegerekend. En dat zou dan meer dan voldoende zijn voor onze vrijspraak ([22](#)). Over verandering van onze aard wordt nog helemaal niet gesproken!

Vrijspraak/vergeving is dus het belangrijkste van ons heil. Dát is onze gerechtigheid voor God: de gehoorzaamheid van Jezus wordt ons toegerekend en (be)dekt ons ([23](#)).

In deze geloofsbelijdenis vinden we dezelfde verschuiving van onze zondige aard naar onze schuld en straf, waarna op Jezus gewezen wordt, die voor ons in de plaats de straf betaald heeft en voor ons gehoorzaam is geweest. De werkelijke heiliging van ons eigen leven wordt ook in de NGB secundair (de heiligheid van Jezus is ons immers al toegerekend). De heiliging of vernieuwing van ons leven komt nog als een soort aanhangsel of toegift even ter sprake (alleen in [24a!](#)). Voor het echte probleem (dat onze zondige aard moet veranderen) is niet werkelijk niet veel aandacht.

In de [Dordtse Leerregels](#) is ruim aandacht voor de bedorven aard van de mens en de noodzaak van wedergeboorte in [III/IV](#). Maar let op: dat is nádat in [II](#) uitgebreid aandacht

gegeven is aan de schuld en straf. Er is dus eerst uitgebreid stilgestaan bij de noodzaak, dat die schuld en straf plaatsvervangend door Jezus gedragen zijn. In II is de redding eigenlijk al een feit!!! Dan volgen nog mooie (!) woorden over wedergeboorte, maar dat is slechts vervolg, secundair!

De verlossing in de Gereformeerde belijdenissen 'werkt' als een tweetrapsrakiet: eerst rechtvaardiging (verlossing van schuld en straf als hoofdzaak) en dan heiliging (vernieuwing van je zondige aard). Hoewel velen beweren dat het eerste niet zonder het tweede kan, ligt in de leer en daarom ook in de praktijk (in preken en pastoraat) het hoofddaccent duidelijk op het eerste. Dat is typerend voor het Reformatorische of Gereformeerde denken. Maar het is niet wat de Bijbel ons leert.

De Bijbelse verzoening met God loopt altijd via bekering en wedergeboorte!

In de Bijbel ontstaat verzoening pas als mensen (weer) eensgezind worden met God. Dáárvóór kwam Jezus. Als via bekering en wedergeboorte **onze zondige aard verandert in een hemels gezinde aard, is vergeving geen enkel probleem.** Schuld en straf worden dan door God royaal kwijtgescholden, zonder dat iemand daarvoor moet boeten. Ook niet plaatsvervangend. Wil God bij bekering werkelijk nog een strafbetaling? Zou Hij daar ook maar iets 'beter' van worden? Zou Hij dáárvóór zijn Zoon mens laten worden en laten kruisigen?

Tenslotte een kort antwoord op een vraag die nu misschien bij de lezer opkomt: als Jezus niet onze straf droeg - wat had zijn leven, lijden en sterven op aarde dan tot doel?

Jezus kwam - na alle priesters, profeten en koningen - als nieuwe, door God gegeven, Leidsman of Heer. Steeds weer werd in Israël het evangelie van redding door geloof (dat klinkt in Gods wet en bij de profeten!) verdraaid naar een wettische godsdiensheid. Jezus werd mens om de weg van geloof weer opnieuw te wijzen en voor te leven. Hij maakte de gevraagde hemelse mentaliteit van geloof weer opnieuw op aarde bekend en belooft namens God alle hulp daarvoor te geven. Hij onderwees met woord en daad wat God wil. Hij zien hoe Hij als *als mens* alle zondemacht en verleiding weerstond en overwon. Op Golgotha werd tenslotte de overwinnende hemelse liefde en trouw van Jezus tot het uiterste beproefd en volkomen helder! Hij blijkt inderdaad Adam II !! Na Golgotha, Pasen gaf God Hem daarom alle macht; Hij maakt Hem Koning en sinds Pinksteren is het volkomen duidelijk: door de Geest is die hemelse, krachtige mentaliteit van Jezus echt ook voor mensen beschikbaar! Voor ieder die zich bekeert. Dan helpt deze Jezus je en is er bevrijding van zonden mogelijk. We worden met Hem sterker dan zonden, verleidingen en Satan. Met hulp van Jezus (in ons) kunnen wij ook onszelf – onze neiging tot zondigen, onze oude natuur – dagelijks kruisigen en doden en leven voor God. Zo leven we toegewijd als burgers van de hemel, bereid om helemaal voor God te leven en te sterven. Net als Jezus! Zo is er sinds Pinksteren verzoening met God via Jezus – door wedergeboorte naar het niveau van Gods Koninkrijk. Eensgezindheid en eenheid met God is echt mogelijk door 'de Geest van Jezus in ons'. Dat is pas echte verzoening van mensen met God! Dat God dan vergeeft is voor Hem vanzelfsprekend.

Conclusies.

1. In de belijdenissen is de leer over onze nood/ellende gebaseerd op een denkfout.
2. Door deze denkfout wordt ook onze redding onjuist en onbijbels beredeneerd.

Over de vreemde manier waarop de belijdenissen bijbelteksten aandragen als bewijs voor de leer kunt u lezen in de andere artikelen.

Ton de Ruiten, Arnhem.
(herzien december 2023)